

Estudis: b) El règim jurídic

ASPECTES LEGALS I ADMINISTRATIUS
DE L'ESLOVÈ EN EL MARC DEL PLURALISME
IGUALITARI IUGOSLAU *

per Jordi BAÑERES

Llicenciat en Història, «premio nacional de terminación de estudios 1985»
i col·laborador tècnic de l'Institut de Sociolingüística Catalana
(Direcció General de Política Lingüística)

I. LA PLANIFICACIÓ DE L'ESTATUS LINGÜÍSTIC

La planificació, en incidir sobre les funcions lingüístiques de la societat, comporta unes actuacions directes i explícites —el control lingüístic a través de les normes legals— i d'altres d'indirectes —la dinamització de la consciència lingüística. Per a totes dues menes d'actuacions cal una inversió en factilitats, tan materials com logístiques, i l'ensinistrament de personal adient.

A la República Socialista Federativa de Iugoslàvia¹ el plurilingüisme

* Aquest article correspon als apartats 8, «El front polític-legal» i 9.5, «Exèrcit», de la tesi de llicenciatura *Autogestió i conflicte lingüístic. Eslovènia dins el multilingüisme igualitari iugoslau* (Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona, viii + 802 + 57 pàgs.), defensada el setembre de 1987. Respecte a l'original, se n'ha esportat l'aparell erudit i s'han afegit notes ampliadores a fi de facilitar-ne la plena comprensió.

1. La República Socialista Federativa de Iugoslàvia està integrada per sis repúbliques: Bòsnia i Hercegovina, Croàcia, Eslovènia, Macedònia, Montenegro, i Sèrbia. Dins d'aquesta darrera república hi ha dues províncies autònomes: Kosovo (antigament Kosovo-Metohija o, abreujadament, Kosmet) i la Voivodina. L'administració federal comprèn set secretariats i onze comitès, a la direcció dels quals es troben membres del govern federal. Els secretaris vénen a correspondre als àmbits on predominen les competències federals; són els següents: afers estrangers, defensa nacional, interior, comerç, finances, comerç exterior, justícia i organització de l'administració federal. Paral·lelament, els comitès coordinen els sectors que són bàsicament competència de les repúbliques i províncies autònomes socialistes; són: planificació social, energia i indústria, agricultura, transports i comunicacions, turisme, cooperació econòmica amb els països en via de desenvolupament, treball, antics combatents i invàlids de guerra, sanitat i política social, ciència i cultura, i informació.

no queda relegat a la categoria de problemes perifèrics, sinó que és una qüestió d'Estat i, àdhuc, una matèria de política exterior. El tractament atorgat obliga que el tema no sigui evadit, i que sigui obvi que *totes* les instàncies polítiques planifiquen per acció o omissió. El sistema de planificació lingüística iugoslava s'estructura en un sistema *descentralitzat* de presa de decisions a quatre nivells: federal, republicà,² comunal,³ i infracomunal.⁴ Tots ells estan involucrats a dictar lleis i normes lingüístiques i a posar-les en pràctica. La política és formulada de la manera més general a nivell federal i és implementada a través de formulacions més detallades a nivell republicà. En el següent esglaió la política republicana és implementada mitjançant formulacions a nivell comunal, sempre que hi hagi una població plurilingüe que així ho justifiqui. Finalment, i mai que convingui, en les OTA,⁵ les CLB,⁶ les CIA,⁷ i en les mateixes bases de les organitzacions socio-

2. I també provincial, ja que, en matèries lingüístiques, les competències legals de les repúbliques i províncies són idèntiques. A la realitat, però, no és així: al Kosovo, el serbi, malgrat ésser la llengua pròpia de només el 20 % de la població, gaudeix d'una situació d'equiparació amb l'albanès. A la Voivodina, el *melting-pot* lingüístic beneficia el serbi, que funciona com a idioma vehicular necessari.

3. Les comunes només són semblants als ajuntaments de l'Estat espanyol d'una manera vaga. El nombre d'habitants de les comunes varia entre un mínim de 10.000 habitants i un màxim de 100.000; la seva superfície fluctua entre els 50 km² (són les comunes en què es fragmenten les ciutats) i els 1.000 km². Les seves competències són enormes: gestionen directament una tercera part de l'erari públic.

4. Per sota de la comuna, mòdul bàsic de l'organització administrativa territorial, hi ha els organismes autogestionaris de base dedicats preferentment als àmbits productiu, veïnal i sectorial. És sobretot en aquest nivell on es desplega la participació de la població en l'autogestió, *circa* una persona de cada 30.

5. OTA: Organització de Treball Associat. És la denominació comuna i general que reben totes les formes d'empreses autogestionades (i.e. les que no són privades —amb un màxim de sis empleats). Segons la Constitució (1974) i la Llei del Treball Associat (1976) les OTA poden adoptar les formes següents: OBTÀ (organització bàsica de treball associat), organització laboral i organització complexa de treball associat. L'Organització Bàsica de Treball Associat fou incorporada per primera vegada a la Constitució mitjançant les esmenes constitucionals del 71 i fou definida de manera completa per la Constitució del 74 i la Llei del Treball Associat del 76. L'OBTÀ és la comunitat autogestora de primer nivell més habitual en el sector productiu. A la República d'Eslovènia, amb un nivell educatiu alt, una seriositat productiva i una cultura participativa que arrenca del cooperativisme catòlic (1894), l'autogestió a les empreses funciona relativament bé; no s'esdevé pas de la mateixa manera a la resta de Iugoslàvia.

6. CLB: Comunitat Local de Base. És la comunitat autogestora territorial de primer nivell. Pot ésser un poble, un barri o en unes partides amb població dispersa. Els assumptes més rellevants que cobreix són: obres públiques locals, condicions habitacionals, activitats comunals, protecció social i infantil, educació, cultura, protecció al consumidor, medi ambient, defensa popular i protecció social. Les CLB possiblement corresponen al sector on l'autogestió rutlla millor arreu de Iugoslàvia.

7. CIA: Comunitats d'Interessos Autogestores. Instància creada per introduir l'auto-

polítiques com sindicats, LC,⁸ LJS,⁹ etc.,¹⁰ es formula una política lingüística bo i atenint-se a les directrius federals, republicanes i comunals.

L'art. 246 de la Constitució federal ho precisa amb claredat: «En virtut de la llei, en els estatuts de les comunitats sòcio-polítiques LC, LJS, etc. i en els actes d'autogestió de les organitzacions del treball associat les OBTA, OTA, etc., i en altres organitzacions i comunitats autogestionades de fet *gairebé* totes les entitats, s'assegura la realització de la igualtat dels drets de les llengües i les escriptures de les nacions i de les nacionalitats en ús oficial en els territoris on viuen diferents nacionalitats, i s'estableix la manera i les condicions de l'exercici d'aquesta igualtat de drets». La norma, que, en una lectura estricta, només obligaria en el territori de la República d'Eslovènia,¹¹ a les comunes on viuen, o entitats on treballen, grups compactes de les nacionalitats italianes i hongareses,¹² és estesa a la pràctica a

gestió en la gestió administrativo-estatal a fi de limitar el poder de la tecnoburocràcia i avançar cap a la desaparició de l'Estat. Segons la Constitució hi ha quatre grups bàsics: (i) educació, ciència, cultura, salut i previsió social; (ii) sector de l'assegurança de jubilació i d'invalidesa; (iii) habitatge; (iv) activitats comunals com l'energètica, la hidràulica, el transport, etc. Està ben demostrat que les CIA tenen una vida lènguia, tret quan una iniciativa governamental perjudica interessos concrets de la població. Paradoxalment, doncs, les CIA serveixen més per entorpir iniciatives que per afavorir-les.

8. LC: Lliga Comunista. Únic partit legal. Humorísticament, però amb fonament real, hom afirma que hi ha 6 Lligues Comunistes: una per cada república. La més tancada («stalinista») és la de Bòsnia i Hercegovina; la més eurocomunista és l'eslovena. Segons una enquesta feta el 1985 a Nis (Sèrbia) pel periòdic de Belgrad, *Duga*, resulta que els comunistes són minoritaris entre els membres del partit: un 10 % creu que Déu ha creat el món, el 29 % no ha llegit el programa del partit, el 30 % ignora que el marxisme és el fonament ideològic del partit, el 47 % no ha llegit res de Marx i només el 16 % ha llegit algun text d'Engels.

9. LJS: Lliga de la Joventut Socialista. És l'organització política juvenil. No depèn del partit, sinó de l'Aliança Socialista del Poble Treballador, organisme on estan integrades totes les instàncies polítiques i socials. A Eslovènia, la LJSE palesa amb un gran activisme quins són els seus aliats i quins són els seus enemics. Els seus aliats són aquells sectors que es mobilitzen: feministes, gais, pacifistes i verds. «Aquests moviments —exposa D. Bozic, el seu cap actual— ens fan obrir els ulls a allò que abans no veïem o no volíem veure. Si poséssim l'ortodòxia a l'altre, s'estroncaria la producció espiritual; aquests moviments ens mantenen en forma».

10. Hi ha l'Aliança Socialista del Poble Treballador (cf. *supra* nota 9), els Sindicats —que pateixen una crisi pregona—, el SUBNOR (associació d'ex-combatents), etc.

11. S'insisteix a destacar que es parla de la República d'Eslovènia, ja que el toponim *Eslovènia* indica la suma de la República d'Eslovènia (dins la República Socialista Federativa de Iugoslàvia) més la Baixa Caríntia i les regions de llengua eslovena administrades per Àustria, la Porabje (dependent d'Hongria), i les regions limítrofes d'Itàlia, igualment de parla eslovena.

12. Els italians viuen sobretot a les viles de l'Ístria eslovena. Entre 1947 i 1953 es va forçar els italians de la regió, de manera oficiosa, a desplaçar-se a Itàlia. Només

moltes altres bandes a fi d'abordar el conflicte lingüístic, latent o actiu, des d'una situació condecant.

Obviament, detalls de la política lingüística varien substancialment de comuna a comuna i d'OTA a OTA, etc., depenent de la situació lingüística de cada àrea, encara que les línies mestres siguin iguals per arreu. El resultat és un sistema altament *descentralitzat* en què els nivells superiors deixen un gran marge d'actuació als inferiors i en què els plans són adaptats, tant en la formulació com en la implementació, a les característiques *concretes*, i.e. que hi predomina una perspectiva de *microimplementació*. La proximitat dels organismes encarregats de la implementació lingüística a l'espai social on han d'actuar permet un ajustament prescriptiu que conjumina les variables en joc alhora que faculta una flexibilitat més alta.

En general, els *sistemes descentralitzats* corren dos *riscs*:

(i) descoordinar els diferents plans i esdevenir ineficients: cada nivell reajusta les exigències del nivell anterior, de tal manera que la versió definitiva del pla no s'acomoda als requeriments originals;

(ii) descentralitzar tant les decisions fins al punt que el pla general esdevé una hipòstasi sense correspondència amb la realitat.

El sistema iugoslau intenta evitar tots dos destrets a través de la *metanplanificació*: una *activitat centralitzada* dins un *sistema descentralitzat*, la qual cosa es concreta en una flexibilitat extrema per retocar el marc constitucional. En una estratègia per obviar o aminorar el decalatge entre les regles constitucionals i la quotidianitat política, el sistema iugoslau presenta un constitucionalisme marcat— si més no en comparació amb els països de l'Est— combinat amb una gran capacitat de reformar i substituir la Constitució per una de nova.¹³ Així, des de la consolidació de la segona Iugoslàvia (1945),¹⁴ ja hi ha hagut quatre Constitucions: 1946, 1953, 1963 i 1974,¹⁵

van romandre els més addictes al nou règim. Els magiars s'escampen per multitud de llogarrets en la franja a menys de cinc quilòmetres de la frontera hongaresa.

13. La Iugoslàvia socialista és el país que sense canvis de règim, ni cops d'Estat, ha canviat més vegades de Constitució.

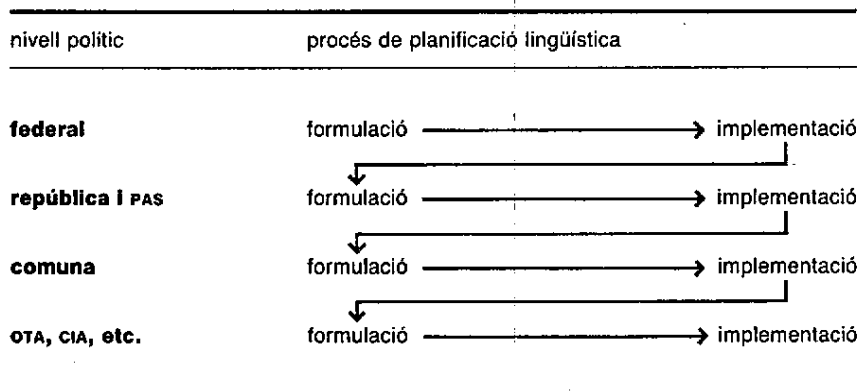
14. Hom sol anomenar Iugoslàvia monàrquica o primera Iugoslàvia la que va emergir el desembre de 1918 amb el nom oficial de Regne dels Serbis, Croats i Eslovens, que el 1929 va canviar-lo per Regne de Iugoslàvia i desaparegué el 1941 amb la invasió conjunta del III Reich, Itàlia, Hongria i Bulgària. La segona Iugoslàvia, la Iugoslàvia socialista, arrenca amb l'aixecament dels partisans.

15. Des del punt de vista de les estratègies de regulació de les relacions interrepublicanes o internacionalitàries, la Constitució del 1946 sanciona la fusió revolucionària; la del 1953, la confluència evolutiva; la del 1963, el socialisme pluralista. La Constitució del 1974 representa la convalidació parcial de les exigències de la «primavera croata» (1968-71) i de la «crisi de les autopistes» eslovena (1968-69), que malgrat fracassar tàc-

i, la vinent, amb tota probabilitat s'aprovarà a mitjan 1988. En cadascuna de les Constitucions, inclosa la que s'està gestant, es contempla la qüestió plurilingüística.

Quadre 1

Procés de planificació de la política lingüística a la República¹⁶ de Iugoslàvia¹⁷

La política lingüística que afecta la República d'Eslovènia ve determinada per la suma de disposicions jurídiques (Constitucions i altres lleis), normatives de l'administració pública (organismes republicans i comunals) i normes internes de les empreses i entitats de tota mena. La política lingüística eslovena, així com la iugoslava, interconnecta, doncs, no sols els diferents estrats legislatius, sinó també totes les institucions socials. Garanteix, d'aquesta manera, la utilització de l'eslovè en la comunicació oficial i sobretot, fet més cabdal, preveu els usos lingüístics a totes les àrees socials. Als efectes d'aquest article, només s'analitzarà la Constitució federal, la Constitució de la República d'Eslovènia, i es farà un breu esment dels estatuts de les comunes i de les normes de les empreses.

tament, van obligar a un reajust de les relacions entre les diferents nacions iugoslaves. Segons diferents tractadistes internacionals, la Constitució del 1974 estableix una confederació a pesar que formalment sigui només una federació.

16. República Socialista Federativa.

17. Basat en TOLLEFSON 1980: 152, amb retocs.

II. CONSTITUCIONS

La Constitució federal parteix del fet plurinacional i federal. No pretén que existeixi una «nació iugoslava», per bé que sí que parla de «pàtria iugoslava».¹⁸ La Federació és «la creació i l'emanació de subjectes sobirans que gaudeixen de drets bàsics i originals» (pream.). En un altre ordre de coses, Iugoslàvia presenta la primera i única Constitució entre els països socialistes que introdueix un mecanisme jurisdiccional autònom per seguir el control de la constitucionalitat.¹⁹ La Constitució eslovena, que s'atén al model federal, també instaura un tribunal constitucional de la República.²⁰

Els textos de les Constitucions, iugoslava i eslovena, són molt extensos, de 406 i 443 articles respectivament.²¹ Abunden en «principis», «objectius», «aspiracions», «fonaments», i en tota la terminologia típica del sistema doctrinal d'Edvard Kardelj:²² la teoria política i el sistema jurídic es mou de l'axioma al principi i del principi al precepte.

L'anàlisi de les Constitucions, en allò que ateny les relacions lingüístiques, s'ha de fer a partir de diferenciar els drets col·lectius (*de facto*, territorials) dels drets individuals. *Prima facie*, els primers drets només entren

18. *Narod* (poble, nació) en la literatura política i jurídica iugoslava s'aplica només als grups nacionals que tenen dins de la Federació la seva nació-estat, és a dir, que són dominants en alguna de les repúbliques iugoslaves: croats a la República de Croàcia; eslovens a la República d'Eslovènia; macedonis a la República de Macedònia; montenegrins a la República de Montenegro; musulms a la República de Bòsnia i Hercegovina; i serbis a la República de Sèrbia. Per contra, *domovina* (pàtria) és un terme més vague i s'aplica tant al conjunt iugoslau com a cada territori que l'integra. Se segueix així la distinció dreçada per l'Imperi Austro-Hongarès entre *Volk*, *Nation* (nació), aplicada als alemanys, magjars, croats, etc. i *Heimat* (pàtria), amb un significat més polivalent.

19. El Tribunal Constitucional fou introduït per la Constitució de 1963. El Tribunal Constitucional Federal es compon d'un president i tretze jutges: dos per cada república i un per cada província. El president i els jutges són elegits per l'Assemblea de la República Socialista Federativa de Iugoslàvia a proposta de la Presidència. Els membres del Tribunal gaudeixen d'immunitat i el seu funcionament és públic.

20. El Tribunal Constitucional de la República d'Eslovènia ha hagut de tractar diferents casos que tenien a veure amb les qüestions lingüístiques. L'any 1969, enmig d'un clima d'eufòria nacionalista eslovena, un grup de ciutadans portaren davant del tribunal la qüestió de l'ensenyament bilingüe eslovè-magjar de la Prekmurje sota la incriminació que era carregós per a l'erari públic. Dels nou jutges, quatre decidiren a favor de l'abolició de la llei, però cinc la ratificaren.

21. A la Constitució iugoslava cal afegir la Llei del Treball Associat, aprovada el novembre de 1976, que té 671 articles.

22. Edvard Kardelj fou el primer secretari del Partit Comunista d'Eslovènia, el 1937. Durant la guerra dirigí la lluita contra els ocupants. Després de la guerra i fins a la seva mort, el 1978, va ser el principal ideòleg del règim (el culte a la personalitat de Tito se centrava estrictament en els aspectes militars, com a paladí de la lluita contra els invasors).

en funcionament quan hi ha un territori continu i delimitable en què viu una comunitat lingüística, mentre els segons es poden invocar en qualssevol circumstàncies. En segon lloc, la diferència fonamental entre drets col·lectius i particulars rau en el fet que els primers comporten una normativa que *obliga* les corporacions, dotades de mitjans, a fer-los efectius, amb una actuació *sistemàtica*, per no dir mecànica; per contra, els drets individuals requereixen la intervenció *voluntària* dels subjectes i per tant *només* funcionen per via d'excepció.

2.1. Drets col·lectius

a) La comunicació pública

La Constitució federal, davant la impossibilitat de preveure la diversitat de situacions de la Iugoslàvia plurilingüe, no en consigna res.²³ Tanmateix és significativa la inexistència de cap llengua privilegiada: no hi ha cap idioma que els iugoslaus tinguin el deure de conèixer.²⁴ La Constitució eslovena és, en canvi, ben explícita. «Tots els òrgans d'Estat i els altres òrgans, les organitzacions autogestionades, les comunitats i cadascun dels ciutadans que exerceixin una funció social en el territori de la República d'Eslovènia operaran en llengua eslovena» (art. 212). L'eslovè és l'única llengua que s'ha d'emprar, no pas únicament en les funcions públic-administratives, ans en totes les adreçades a un públic obert: l'ensenyament, la ràdio, els avisos, la retolació, la publicitat, l'etiquetatge...

El text eslovè, tenint cura de les *minories històriques* —italiana i hongaresa—, preveu unes excepcions a aquesta norma, delimitades territorialment. «Als territoris on, amb la nació eslovena, viuen subjectes de la nacionalitat italiana o hongaresa, la llengua italiana o la magiar és equiparada a l'eslovena» (art. 250). Això afecta *part* de cinc comunes (tres pels ita-

23. Des de 1953 no es fan censos lingüístics, sinó només nacionals. A partir del darrer cens, del 1981, es pot inferir raonablement que les llengües que són utilitzades per més de l'1 % de la població són cinc: serbo-croat (74 %), eslovè (8 %), albanès (9 %), macedònic (6 %) i magiar (2 %). La complicació iugoslava no és tant lingüística com nacional.

24. A la realitat, el serbo-croat és conegut per tothom. Entre els eslovens hi ha una correlació inversa entre edat i competència del serbo-croat. Si bé a l'Eslovènia dels anys seixanta només sabien serbo-croat els funcionaris i la *intelligentsia*, actualment ja no és així. L'eslovè entra en contacte amb el serbo-croat a l'educació —encara que l'absoluta majoria de l'educació és en eslovè—, les relacions laborals, el servei militar, els mass media, etc. No cal, però, sobrevalorar el seu impacte: el corresposal de *El País* a Belgrad, en un desplaçament que féu a Eslovènia el maig del 1987, es va trobar que la majoria dels seus interlocutors s'estimaven més conversar en francès que no pas en serbo-croat.

lians²⁵ i dues pels magiars²⁶) sobre les seixanta que configuren el país. La Constitució eslovena no esmenta en cap punt la llengua serbo-croata.

b) La comunicació oficial

La Constitució federal afirma que «a la República Socialista Federativa de Iugoslàvia, les llengües de les nacions són d'ús oficial (...)» (art. 246), la qual cosa equival a referir-se, sense enumerar-les a les llengües eslovena, serbocroata i macedònica, situant-les al mateix nivell.²⁷ El corollari, simbòlic, però no pas menystenible, és que «les lleis federals i les altres prescripcions i actes generals es promulguen a la gasetta oficial de la República Socialista Federativa de Iugoslàvia com a textos autèntics en les llengües de les nacions (art. 269), i consegüentment, també en eslovè. En els organismes federals, els segells, els indicadors i els rètols han d'ésser en totes les llengües de les nacions iugoslaves.²⁸ Les monedes i els bitllets bancaris són en eslovè, macedònic, en croato-serbi²⁹ i en serbo-croat. Els delegats a l'Assemblea Federal tenen a llur disposició equips multilingües i serveis de traducció simultània. La Constitució de la República d'Eslovènia, malgrat que no faci servir l'expressió «llengua oficial», sh'i refereix inequívocament en l'esmentat article 212 quan esmenta l'eslovè com a llengua en què operen tots els òrgans d'Estat.

La Constitució iugoslava actual també té en compte la pluralitat de llengües en l'àmbit de les *forces armades*. Després de la Constitució del 1963, que acordava més drets el serbo-croat en aquest domini que no pas a les altres llengües, la República d'Eslovènia va reclamar al Tribunal Consti-

25. Són les comunes de Koper (Capodistria), Piran (Pirano) i Izola (Isola), totes a l'Istria.

26. Corresponen a les comunes de Murska Sobota (Mura-Szombat) i de Lendava (Lendva), a la Prekmurje.

27. Multitud d'altres lleis, federals i de les entitats federatives, les defineixen *expressis verbis*.

28. La retolació només és multilingüe en els edificis més simbòlics i encara en els punts de màxima visualització.

29. El serbo-croat és considerat per totes les institucions d'ensenyament superior d'arreu (universitats, instituts, etc.) com una sola llengua, amb dos estàndards. Les úniques excepcions són les facultats de filologia de la República de Croàcia i les universitats d'Àustràlia, país amb un contingent important de refugiats croats. Hom pot asseverar, consegüentment, que la comunitat científica dels lingüistes, i per tant la lingüística *tout court*, conceptua el serbo-croat com una sola llengua. Això, però, no priva que el nacionalisme croat defensí que *la llengua literària croata* és un idioma diferent del serbi. Fent-se ressò d'aquest criteri, però temperant-lo, la Constitució de la República de Croàcia de 1974 estipula que «la llengua literària croata —la forma estandarditzada de la llengua nacional dels croats i serbis a Croàcia, que és anomenat croat o serbi—, és d'ús públic» (art. 138). L'estàndard croat del serbo-croat és anomenat croato-serbi, que es contraposa al serbo-croat.

llengües en l'àmbit de les *forces armades*. Després de la Constitució del 1963, ticle 42 de les esmenes constitucionals de 1969 ho determina. La Constitució federal vigent des del 1974 proclama: «A les forces armades de la República Socialista Federativa de Iugoslàvia, s'assegura, d'acord amb la present Constitució, la igualtat de les llengües i dels alfabetos de les nacions i de les nacionalitats³⁰ de Iugoslàvia.

»En el comandament i en la instrucció militar de l'exèrcit popular iugoslau, es pot emprar, d'acord amb la llei federal, qualsevol de les llengües de les nacions de Iugoslàvia, i en les seves unitats es poden emprar les llengües de les nacions i de les nacionalitats» (art. 243 de la Constitució federal).

Com s'analitzarà,³¹ aquests preceptes, un xic imprecisos, estan lluny de fer-se efectius. En canvi, en la Defensa Popular Generalitzada,³² les normes són més constrictives i, per tant, de seguiment legal més sever: «El comandament i la instrucció en les unitats, i en els altres òrgans de la defensa territorial (sinònim de Defensa Popular) són duts a terme en llengua eslovena; en unitats concretes, en consideració a llur composició, també en les llengües de les nacions i de les nacionalitats de Iugoslàvia» (art. 306 de la Constitució eslovena).

2.2. Drets individuals

Ahora que garanteix els drets col·lectius, les Constitucions, federal i eslovena, preveuen els drets individuals. La Constitució federal garanteix a cada ciutadà, com a individu, l'«ús lliure de la llengua i l'escriptura pròpies» (art. 170).

30. *Narodnost* (nacionalitat) es diferencia legalment de *narod* (nació). Les nacionalitats (anteriorment anomenades *minorities nacionals*), són aquells grups nacionals minoritaris dins la Federació que tenen la majoria de llurs efectius en un Estat on s'han constituït en grup dominant. Així, per exemple, les nacionalitats amb assentament històric a la República d'Eslovènia són els hongaresos i els italians.

31. Cf. *infra*, apartat VI del present treball, *L'exèrcit*.

32. Mentre l'Exèrcit Popular Iugoslau constitueix unes forces armades més o menys convencionals, la Defensa Popular Generalitzada (també anomenada Defensa Territorial) aporta una institució original. Sorgides el 1968, arran de la intervenció del Pacte de Varsòvia a Txecoslovàquia, les unitats de defensa territorial, de les quals, en cas de conflagració, també formaria part la policia, es completen amb reclutes i voluntaris, encara que el gruix principal l'aporten els empleats de les empreses (les OTA), els membres de les CLB (comunitats locals de base) i els militants de les organitzacions socio-polítiques. Totes les unitats de defensa territorial estan capacitades per a executar llurs tasques específiques adés en col·laboració amb l'Exèrcit Popular Iugoslau adés autònomament. Els crítics al sistema afirmen que la Defensa Popular Generalitzada serveix per controlar la població.

a) «Igualtat de les llengües»

Ambdues Constitucions garanteixen la igualtat de les llengües juntament amb els mitjans necessaris per fer-ho possible. El màxim instrument legal federal declara que «les llengües i les escriptures de les nacions i de les nacionalitats són equitatives en el territori de Iugoslàvia» (art. 246; cf. també arts. 171, 269 i 271). Es garanteix als ciutadans el dret a «expressar llur cultura nacional», el dret al «lliure ús de llur llengua i alfabet» (art. 170) així com a instituir organitzacions a fi de desenvolupar llur cultura (art. 247). La Constitució eslovena segueix gairebé aquest text i declara que «cadascú té el dret (...) de promocionar i expressar la seva cultura i emprar la seva llengua i escriptura» que i afegeix en el mateix article: «El desconeixement de la llengua eslovena no pot ésser obstacle per a ningú en la defensa i en la realització dels drets i dels interessos legítims» (art. 212), parafrasi del primer paràgraf de l'article 214 de la Constitució federal: «El desconeixement de la llengua en què es du a terme el procediment no ha de ser obstacle per a la defensa ni per a la realització dels drets i interessos legítims dels ciutadans i de les organitzacions.»

b) Educació

L'article 171 de la Constitució federal estatueix: «Els membres de les nacions i de les nacionalitats de Iugoslàvia tenen dret, en el territori de cada república i/o província autònoma a ésser instruïts en llur pròpia llengua, d'acord amb la llei (...)». Hàbilment l'ordenació jurídica eslovena ha interpretat aquest punt d'una manera restrictiva, com si fos adreçat a les nacionalitats històricament assentades i així dedica els extensos articles 250 i 251 a assegurar el desenvolupament educatiu i cultural dels dos mil italians i dels nou mil hongaresos i oblitera en canvi la problemàtica generada per la presència de la immigració industrial i urbana dels serbo-croatoparlants³⁴ (als cent del mil declarats en el cens del 1981, cal afegir-hi, pel cap baix, uns dos-cents mil *gastarbeiters* meridionals no comptabilitzats).³⁵

33. Actualment, la presència oficial del serbo-croat a l'escola bàsica eslovena queda reduïda a l'assignatura de serbo-croat que es cursa a cinquè curs i que, a més a més, és una assignatura difícil de suspendre. La penúria de mestres existent, només recentment superada, fa que hi hagi meridionals exercint funcions docents que fan classe en «serbo-eslovè». A tota la república només hi ha una sola escola serbo-croata, amb 457 alumnes el curs 1983-84.

34. La República d'Eslovènia és la regió més desenvolupada de Iugoslàvia. La diferència de rendes entre Kosovo i Eslovènia és d'u a sis. Abans de la crisi econòmica que arrenca el 1981, Eslovènia era comparada a Àustria, mentre el sud iugoslau tenia el nivell de Turquia.

35. El 1982 les empreses eslovenes van acordar que, a tots els treballadors que no disposessin d'un pis de propietat en la rodalia del lloc de treball, l'empresa els en

c) Procediments judicials i administratius

Els dos textos s'assemblen: pel document federal, «a tota persona se li garanteix el dret d'usar i d'ésser informat en la seva llengua, en les diligències judicials o davant d'altres òrgans estatals, organitzacions de treball associat i d'altres organitzacions i comunitats autogestionades, que, en l'exercici de funcions públiques, resolguin sobre els drets i els deures dels ciutadans» (art. 214). El text anàleg eslovè és més diàfan: «Tothom té el dret, en la realització dels propis drets i deures i en els procediments davant els òrgans i les organitzacions que exerceixin funcions socials, d'emprar la pròpia llengua i escriptura i d'ésser informat en la pròpia llengua, i en la manera prescrita per la llei, per part de qui condueix el procediment, sobre el material i sobre les diligències d'aquest procés» (art. 212).

Llur aplicació és asimètrica. A la república d'Eslovènia, els drets dels serbo-croato parlants són respectats, mentre que a les repúbliques que tenen com a llengua oficial alguna modalitat del serbo-croat, són conculcats sistemàticament els drets dels eslovenoparlants. A Ljubljana³⁶ els judicis es fan en eslovè, per tot els serbo-croato parlants que ho demanen, tenen un interès a disposició. Fora d'Eslovènia no succeeix l'equivalent. El cas més sonat succeí aran del judici contra alguns intel·lectuals de la Universitat Lliure de Belgrad, vinculats a Milovan Djilas,³⁷ l'agost del 1985.³⁸ Un dels advocats defensors era eslovè i va voler servir-se de la seva llengua. El tribunal li va negar aquest dret, al·legant que era un idioma estranger.

proporcionaria un en un termini prefixat. La disposició ha tingut com a conseqüència que la gran majoria dels nous treballadors fixos en plantilla ja tenen un pis —val a dir, són nadius d'Eslovènia— mentre, per contra, els immigrants meridionals només aconsegueixen treballs temporals: quan fineix el seu contracte se'ls renova o bé són traspassats a una altra empresa. Enmig de la crisi econòmica general de Iugoslàvia, la indústria eslovena se n'ha beneficiat en termes comparatius. Es dona la paradoxa que la taxa d'atur eslovena (és a dir, dels censats) és inferior a la taxa tècnica d'atur, mentre que han crescut les barriades amb pisos que les empreses deixen als treballadors «temporalitzats». El fenomen és, doncs, molt semblant al dels *gastarbeiters* de la RFA, Àustria o Suïssa, però emmascarat per una logomàquia autogestionària.

36. Ljubljana és la capital d'Eslovènia. La conurbació té uns quatre-cents mil habitants.

37. President de l'Assemblea Iugoslava (1953), apareixia com la segona figura del règim titista, quan va caure en desgràcia i fou condemnat a 18 mesos de presó (1955), reclusió que va aprofitar per escriure el seu allegat *La nova classe*. Més que per la seva capacitat intel·lectual i el seu posicionament ideològic —homologable al laborisme— la seva importància prové sobretot dels seus enemics, que l'han convertit en la *bête noire* del sistema.

38. Sis professors havien estat inculpats de voler muntar «una organització contrarevolucionària», acusació per la qual el fiscal els havia demanat quinze anys de presó. Al final quatre foren exculpats, els altres dos condemnats respectivament a vuit i divuit mesos. El motiu real del seu judici s'ha de cercar en llur relació estreta amb M. Djilas.

III. ELS ESTATUTS COMUNALS I NORMES DE RANG INFERIOR

Les Constitucions, segons la funció que tenen prescrita, estableixen tan sols un programa. Importen, també, les *competències sectorials* que detenen les repúbliques i les comunes. Entre les atribucions assignades a la República d'Eslovènia i que incideixen de ple en les relacions interlingüístiques hi ha la plena capacitat de regular les condicions generals dels sistemes d'instrucció i educació, publicació i *mass-media*.

El detall *ordenancista* de la política lingüística pertoca, tal com obliguen les mateixes Constitucions, als estatuts de les comunes i a les normatives establertes per les empreses i les diferents institucions.

Les comunes tenen atribucions molt extenses en la instrucció i l'educació, i en activitats culturals. En el primer apartat s'inclou:

- (i) determinació del volum dels recursos financers i de l'import amb què els ciutadans han de contribuir a l'educació;
- (ii) planificació de la xarxa educativa i fundació d'institucions pre-escolars, primàries, secundàries i professionals, i per a l'educació d'adults;
- (iii) contractació i remuneració dels docents;
- (iv) adaptació dels plans d'estudis als interessos i necessitats locals;
- (v) inspecció escolar en el seu primer nivell.

En l'altre gran paquet de competències a les activitats culturals, se sumen biblioteques, museus i teatres,³⁹ així com suport a les associacions culturals. Amb aquestes competències els autèntics *districtes lingüístics* de Iugoslàvia són les comunes.

L'estatut de la comuna de Murska sobota, a la Prekmurje, tal com marquen els seus articles 120-129, garanteix el bilingüisme extern a les zones nacionalment mixtes (hongareses-eslovenes). L'estatut de la comuna de Piran (Ístria) preveu que els judicis es faran en la llengua de l'acusat, en italià o en eslovè, o en ambdós idiomes quan hi estiguin involucrades persones de les dues comunitats. Silència tota referència al serbo-croat malgrat que sigui la llengua pròpia de, com a mínim, el 16,2 % de la població de la comuna, davant del 9,8 % que fa servir l'italià. Les comunes de Ljubljana⁴⁰ tenien un 16 % d'habitants provinents d'altres repúbliques (cens del 1981), en llur quasi totalitat no eslovenoparlants nadius; els estatuts obliguen que

39. Naturalment hi són exclosos les biblioteques i els museus de titularitat republicana i els teatres per a òpera.

40. Ljubljana està dividida en sis comunes: Ljubljana-Siska (82.000 h.), Ljubljana-Center (33.000 h.), Ljubljana-Vic-Rudnik (74.000 h.), Ljubljana-Bezigrad (55.000 h.) i Ljubljana-Moste-Polje (61.000 h.).

totes les diligències judicials siguin en eslovè i només preveu la possible assistència d'un intèrpret.

Els estatuts de comuna solen incloure algunes indicacions exigint a les empreses que s'assegurin que s'hi apliquen els principis constitucionals. La llei federal del Treball Associat⁴¹ (desembre de 1976) les obliga a l'ús paritàtic de les llengües parlades i escrites per les nacions i nacionalitats (art. 417). L'art. 425 exigeix que el nom de la societat ha d'estar en una de les llengües de les nacions i nacionalitats iugoslaves. Les comunes, quan hi ha una problemàtica real o latent, obliguen les OTA i OBTA a formular explícitament llur «política lingüística». Seguint aquesta indicació, a les empreses se solen establir acords on es resol quines llengües ha de saber un tal càrrec, quin(s) idioma(es) s'utilitzarà a les reunions, quina és la llengua de la retolació, etc., encara que en general predomina la indiferència davant d'aquestes normes.⁴² En gairebé tots els contractes de treball es determina que la llengua oficial de l'empresa és l'eslovè i que cal saber aquest idioma. A l'hora de la realitat, per bé que l'empresa funciona bàsicament en eslovè, s'accepta que hi treballi personal que no el sap.⁴³

Les normes internes contempnen que el personal que ha de treballar cara al públic sigui competent en eslovè. A la pràctica això es tradueix en el fet que s'han de passar uns exàmens de llengua. En alguns casos s'és exigent, en d'altres els superen candidats que desconeixen el més elemental: depèn primordialment de les necessitats conjunturals de l'empresa.

IV. SINGULARITAT DEL CAS IUGOSLAU

Les lleis lingüístiques estan creuades per contradiccions, reflex de les contradiccions socials, i que ja troben l'expressió màxima en la Constitució federal. Tot i això, presenten un balanç positiu si s'entra en el terreny del

41. La llei federal sobre el Treball Associat és, després de la Constitució, la llei de més relleu: és considerada el coronament legal de l'autogestió. La Constitució actualment en gestació la retocarà a fons, atès que s'ha demostrat molt inoperativa.

42. Hi ha la tendència, per part de moltes empreses eslovenes, a comunicar-se en serbo-croat amb els seus clients eslovens. Com que el gruix de les seves relacions comercials són amb clients iugoslavs de fora d'Eslovènia, estenen la comunicació en serbo-croat als de llur mateixa república. Per contra, els butlletins interns són sempre en eslovè, mentre que en etiquetatge predomina el bilingüisme eslovè-serbo-croat.

43. El clixé habitual sustenta que els managers dominen a la perfecció l'eslovè, el serbo-croat i l'anglès, mentre els treballadors dels escalafons més inferiors són bàsicament serbo-croatoparlants «temporals». Entre els empleats mitjans, després d'una certa descurança en els anys setanta pel que fa a la competència de l'eslovè, s'ha tornat a un control cada vegada més estricte. L'any 1979, la multinacional eslovena Iskra, amb més de quaranta mil empleats a la mateixa República d'Eslovènia, fou la primera empresa a inserir ofertes de treball on exigia l'eslovè com a requisit indispensable.

dret comparat. Dins del conjunt europeu, la política iugoslava destaca pel reconeixement de la realitat plurilingüe; però no està tan clara la seva validesa, si es compara amb els pocs Estats que segueixen el model del plurilingüisme igualitari. En el sistema iugoslau no es pot parlar estrictament de *territorialisme lingüístic* —definit sintèticament perquè, en el territori A, l'única llengua oficial és la A, sense cap condicionant de cap mena.⁴⁴ El respecte als drets lingüístics dels individus és tan accentuat que neutralitza les tendències cap al territorialisme lingüístic implícit en el reconeixement dels drets lingüístics col·lectius, i en fa, del cas iugoslau, un model semblant, en certs aspectes, al model d'autonomia nacional-cultural propugnat per Otto Bauer.

L'aportació més *original*, tanmateix, no està en les lleis, sinó en la multiplicitat de nivells i organismes, més o menys participatius —l'autogestió— que les han de desenrotllar i fer aplicables. La política lingüística no dimana d'una administració superior respecte de la qual el poble se senti alienat, sinó que és l'acció d'òrgans on el ciutadà i el treballador tenen incidència i amb els quals se senten impliats. Contrapunt obligat d'això, en el model iugoslau no hi ha cap òrgan administratiu eficient —el Tribunal d'Arbitratge Lingüístic no compta—⁴⁵ que estigui especialitzat a controlar i obligar el compliment de la legislació lingüística.

Arreu, el marc legal s'aplica segons la cultura política de la societat. A la República d'Eslovènia, i al conjunt iugoslau, si bé el marc legal estricte —i.e. en una lectura estrictament jurídica— és força neutre en el conflicte lingüístic entre eslovè i serbo-croata, no ho és en canvi la institucionalització de la seva reglamentació en tant que *les regles*:

(i) s'interioritzen de manera diferent per als eslovens —en general legalistes però alhora nacionalistes— que per als meridionals —més descixits davant la llei, però amb posicionaments nacionals col·lectivament més diversificats i, en el cas dels croats⁴⁶ i montenegrins, personalment més esqueixats;⁴⁷

44. És el cas de l'alemany, l'italià i el francès a Suïssa (però no pas del rètic) o del francès i el neerlandès a Bèlgica (però no pas a Brussel·les).

45. Cf. *infra* punt 5.2, *Òrgans de la RS d'Eslovènia*.

46. D'ençà de 1971 els croats pateixen una crisi d'autoidentificació notòria car s'han reforçat les tendències que els impelleixen cap a la mixió amb els serbis. Les causes són diverses: (i) aproximació entre el catolicisme (religió nacional croata) i l'ortodòxia (la religió identificatòria dels serbis); (ii) l'alfabet ciríl·lic (característic dels serbis) es substituït pel llatí (el que sempre han utilitzat els croats); (iii) homogeneització d'ambdós estàndards a través dels mèdia; (iv) banalització de les identitats subestats amb la concessió als musulms de l'estatus de nació (1967); (v) triomf del colonialisme intern de Sèrbia sobre Croàcia, que ha deixat aquest segon país sense reserves; (vi) *convivium* i *convivium* cada vegada més intensos entre serbis i croats.

47. Els montenegrins, més que no pas una nació, se senten una varietat regional

(ii) estan controlades per uns organismes nacional-lingüísticament esbiaixats. En el cas de la República d'Eslovènia: diferents instàncies governatives (òrgans federals, republicans i comunals), organitzacions sòcio-polítiques (LCE, ASPT, etc.), organitzacions sòcio-econòmiques (OTA, CLB, etc.). i òrgans de planificació lingüística explícita (Tribunal d'Arbitratge Lingüístic).

V. INSTÀNCIES GOVERNATIVES

5.1. Òrgans federals

El 8 de maig de 1969, la Cambra Federal⁴⁸ ja resolvia sobre la realització del principi constitucional referent a la paritat lingüística en les tasques desenvolupades en els òrgans federals. Actualment, d'acord amb l'art. 246 de la constitució federal, en el quadre de l'operativitat i del funcionament de l'Assemblea de la República Socialista Federativa de Iugoslàvia,⁴⁹ de les seves cambres i òrgans operatius, així com en les relacions amb les comunitats sòcio-polítiques, els ciutadans tenen dret a fer efectiu el principi constitucional que instaura la paritat de les llengües parlades i escrites per les nacions i nacionalitats iugoslaves. El reglament de la Cambra de les Repú-

dels serbis. Per llur contribució decisiva a la guerra d'alliberament van guanyar un estatut polític, al partit i a l'aparell estatal, per damunt de llur importància demogràfica i econòmica: probablement d'ací arrenca el sentiment de grup.

48. La Cambra Federal està integrada per delegats de les organitzacions i comunitats autogestores i per delegats de les repúbliques i províncies. De cada República s'elegeixen trenta delegats i vint per cada província, la qual cosa fa un total de dos-cents vint. Els candidats són proposats per les delegacions de les organitzacions i comunitats autogestores de base i per les delegacions de les organitzacions sòcio-polítiques. Segons aquestes propostes la Comissió de Candidatures de l'ASPT confecciona la llista de candidats. Les assemblees comunals decideixen l'elecció dels delegats mitjançant vot secret en sessió conjunta de tots els seus consells. L'Assemblea Federal fixa les bases de la política interior i exterior; emet les lleis federals, llevar de les que són incumbència de la Cambra de les Repúbliques i Províncies Autònomes; decideix el pressupost i el balanç definitiu federal; decideix sobre la guerra i la pau i les fronteres de la República de Iugoslàvia; ratifica els acords internacionals de col·laboració polític-militar i aquells que impliquen un canvi de les lleis existents o l'adaptació d'altres de noves. La Cambra fixa així mateix les bases de l'organització dels òrgans federals; soluciona les qüestions procedents de les relacions entre els òrgans federals; decideix les esmenes constitucionals amb previ acord de les assemblees de les diferents repúbliques i províncies. Les decisions s'adopten regularment per majoria simple de delegats.

49. L'Assemblea de la República de Iugoslàvia és l'òrgan màxim de poder en el marc dels drets i deures de la Federació. Està compost de dues cambres: la Cambra Federal (cf. nota 48 *supra*) i la Cambra de les Repúbliques i Províncies Autònomes (cf. *infra* nota 50).

bliques i Províncies Autònomes,⁵⁰ de 23 d'abril de 1982, art. 300, així com el reglament de la Cambra Federal, aprovat el mateix dia, art. 346, preveu els drets lingüístics dels delegats a l'Assemblea. Aquests, a les Cambres i als òrgans operatius, tenen facultat d'usar, per als discursos i en les relacions escrites, qualsevol llengua parlada i escrita per les nacions i nacionalitats «determinades per les Constitucions de les repúbliques». Això confereix una llista de disset codis lingüístics.

Quadre 2

Codis lingüístics reconeguts oficialment per l'Assemblea Federal (1982)⁵³

Llengües de nacions	Llengües de grups ètnics	Llengües de nacionalitats
1. eslovè	1. gitano	1. albanès
2. macedònic	2. romanès ⁵²	2. búlgar
3. serbo-croat, en tres variants:		3. eslovac
3.1. «bosnià» *		4. italià
3.2. croat literari		5. magiar
3.3. serbi		6. romanès
		7. rutè ⁵¹
		8. turc
		9. txec
		10. ucraïnès

*Exaclament «serbo-croat o croato-serbi tal com es parla a la República de Bòsnia i Hercegovina»

50. La Cambra de les Repúbliques i Províncies Autònomes es compon de delegats de les assemblees de les repúbliques o províncies. Cada assemblea de república proporciona dotze delegats i vuit les de província autònoma, la qual cosa fa un total de vuitanta-vuit. Les vuit assemblees elegeixen llurs delegats per vot secret en sessió conjunta de totes les cambres. Els delegats elegits conserven el seu càrrec en llurs assemblees de república o província respectiva. A través de la Cambra es garanteix la concertació dels interessos de les repúbliques i províncies. Cada projecte de llei és enviat a les assemblees de les repúbliques i províncies per al seu estudi. Segons les opinions de totes les assemblees, la Cambra confirma el text final i el tramet altre cop a les assemblees que l'han de subscriure o rebutjar en la seva totalitat. Només quan totes les assemblees estan d'acord amb el projecte de llei, es procedeix a votar-lo per delegacions. La llei és aprovada solament si la subscriuen totes les delegacions. La Cambra proposa el pla social; presenta i confirma lleis relatives al sistema monetari i les divises, les relacions econòmiques interiors i exteriors, els crèdits per al desenvolupament de

El mateix reglament ve a reconèixer la impossibilitat de tant poliglòtisme i preveu, en els arts. 300 i 346, la traducció simultània de *només* les intervencions parlades en les cinc varietats nacionals (eslovè, macedònic, croat literari, serbi i serbo-croat de Bòsnia i Hercegovina) i en dues llengües de les nacionalitats (albanesa i magiar). Com que verbalment és impossible/innecessari fer *traduccions simultànies* entre les diferents varietats serbo-croates,⁵⁴ només resten cinc llengües com a operatives de debò: albanès, eslovè, macedònic, magiar i serbo-croat. A la pràctica els cinquanta traductors simultanis adscrits a l'Assemblea tenen poques avinenteses d'exercir llur ofici: com que tots els polítics i responsables de més nivell dominen el serbo-croat, no és sinó excepcionalment, per ex. en actes solemnials, que es reclamen aquests serveis. En les comissions, com que l'única llengua de treball acceptada és el serbo-croat, ni tan sols fan falta els serveis de traducció simultània.

Per parafrasejar George Orwell, hi ha, doncs, uns idiomes que són més iguals que els altres. Un delegat eslovè a qualsevol de les dues cambres de l'Assemblea Federal encara que tingui, en teoria, el privilegi d'expressar-se en la seva llengua, tendirà a fer-ho en serbo-croat. Les raons que hom invoca per intentar d'explicar per què s'actua d'aquesta manera són les següents:

(i) la calidesa de les relacions humanes entre els delegats predisposa a la concessió —és un raonament que es contradiu amb el fet que els delegats eslovens no resten mai a Belgrad els caps de setmana i se'n van amb avió cap al seu país;

(ii) la política federal (i/o la LC, trampolí quasi obligat per arribar-hi) sobreatreu els eslovens iugoslavistes;

les repúbliques i províncies endarrerides, i el sistema de finançament de la Federació. Fixa, igualment, el volum d'ingressos de la Federació i decideix sobre l'assumpció de deures per part de la Federació.

51. El rutè és considerat legalment com un idioma individuat, malgrat que des del punt de vista lingüístic és un estàndard de l'ucraïnès.

52. En serbo-croat es distingeix *vlascki* de *vlab*. *Vlascki* és el gentilici corresponent a la regió de la Valàquia (de llengua daco-romanesa), mentre *vlab* identifica els valacs, o més exactament valacs negres, també anomenats maurovalacs o kutzovalacs, de llengua macedo-romanesa, dita així mateix aromanesa. L'aromanès és un dialecte molt diferenciat del romanès. És parlat a Iugoslàvia per unes trenta-cinc mil persones. No està normativitzat.

53. Segons DEBETAK 1987: 95-6.

54. Fins i tot els croats més radicals no recusen la gran semblança entre el serbi i el croat parlat. «És objectivament veritat —escriu C. Spalatin en una revista de l'exili— que els serbis i els croats parlem ben bé la mateixa llengua, ja que ens podem entendre els uns i els altres molt bé malgrat les petites diferències entre les parles.»

(iii) a l'Assemblea Federal, símbol de la unitat iugoslava, no és pertinent cap tipus d'emfasització de les especificitats;

(iv) el serbo-croat, com a *lingua communis*, és la llengua que capta l'atenció de més nombre de delegats: usar l'eslovè podria satisfer l'amor propi i/o alimentar el complex de minoritzat, però entrebancaria el procés comunicatiu.

El problema és que, essent pragmàtic i fent-ho en serbo-croat, dona a entendre que menysvalora la seva llengua. Això tampoc no vol dir pas que el delegat eslovè mitjà de l'Assemblea Federal mestregi els recursos del serbo-croat: el parla fluïdament, però es fa revisar les allocucions més cabdals i cal esmenar a fons els seus textos. Arran d'això escrivia B. Novak a la revista d'humor *Pauliba* (30.1.1982): «Com puc creure que el Tribunal d'Arbitratge Lingüístic té raó quan brega per la igualtat de l'eslovè, si el meu delegat a Belgrad parla en serbo-croat o, si més no, ho intenta.» Això no obstant, són els eslovens els qui *més* han fet servir la possibilitat de parlar en llur llengua. Un albanès, si mai gosés, fóra titllat de xovinista irredentista antiserbi i ensorraria per sempre més la seva carrera política;⁵⁵ per la seva banda, els hongaresos i macedonis, més pusillànimes que els eslovens, en fan un ús limitadíssim.

En la traducció de textos hi ha tècnics preparats per fer-ho en set variants (les cinc llengües esmentades, però desglossant el serbo-croat en croat literari, serbi i serbo-croat bosnià). S'editen en les set variants esmentades el *Bulleti Informatiu de l'Assemblea Federal*, la transcripció estenogràfica del treball de les cambres, la *Gasetta oficial*, etc. Cada llei és aprovada en aquestes set varietats oficials amb igualtat absoluta. Tots els textos de les lleis són autèntics, mentre les versions albanesa i magiar només tenen «el valor d'autenticitat», la qual cosa vol dir que l'autenticitat del text és establerta per la comissió intercameral només per les lleis ja aprovades i no pas pels esbossos i les propostes. Tot el material important per al treball dels delegats és enviat a cada delegat en la llengua de la nació a què ha declarat pertànyer, si no és que demana expressament que es faci altrament (art. 302 i 347 del reglament de la Cambra de les Repúbliques i Províncies Autònomes). Quan el govern treu un decret urgent ho fa en «serbo-croat ciríl·lic»,⁵⁶ per després editar-lo en les altres sis varietats. Els eslovens són els únics a acatar aquestes lleis, sense complir-les fins que no han estat publicades en llur llengua. La comunicació amb qualsevol òrgan de l'Assemblea Federal o del Govern Federal es pot fer en qualsevol de les

55. A partir de les tensions del Kosovo, la fòbia antialbanesa dels serbis ha pujat de grau fins al paroxisme. El menor incident protagonitzat involuntàriament per un albanès, com pot ésser l'atropellament d'un vianant serbi, és interpretat en clau nacionalista.

56. Eufemisme per referir-se al serbi.

cinc variants de les llengües de les nacions, de les deu llengües de les nacionalitats i de les dues dels grups ètnics; la resposta corresponent ha de servir-se del mateix idioma.

Els traductors solucionen els dubtes que els plantegen els tecnicismes polítics i les innovacions tecnològiques amb consultes als òrgans administratius i tècnics de la respectiva república. Els traductors d'eslovè tenen fama d'ésser els més ben preparats, gràcies als cursos de perfeccionament a què es veuen obligats a seguir. Per resoldre la traducció de textos bàsics —per ex- taules estadístiques— es recorre a la traducció automàtica, que ja opera amb un vocabulari de sis mil termes bàsics.

En la composició del Consell Executiu Federal⁵⁷ i en la direcció dels òrgans i organitzacions administratius federals es té cura que hi hagi una representació adequada de quadres de totes les nacions i nacionalitats. Justament a causa de la composició plurilingüe, en els alts òrgans administratius de la Federació, com el consell de ministres, els ministeris, etc., o en els òrgans federatius polítics —LC, sindicats, etc.— el serbo-croat apareix com l'única llengua de relació: roman, doncs, sense complir-se l'art. 14 de la «Llei sobre les bases dels sistemes de l'administració estatal, el Consell Executiu Federal i els òrgans administratius federals» (abril de 1978) que preveu que a cada òrgan es respectarà «en el seu treball, conforme a la Constitució i a la llei, així com el mateix estatut, el principi d'igualtat de les llengües parlades i escrites per les nacions i nacionalitats de Iugoslàvia». Com diu un polític eslovè, S. Debetak, cal parlar en serbo-croat «per poder convèncer, posar els punts sobre les *is*, i no esdevenir antipàtic». Ironitzava B. Novak a la revista humorística *Pavliba* (gener de 1982), que el delegat de la Conferència Sindical Eslovena «no fa el favor d'usar l'eslovè en públic. El camarada Miran Potrc sempre parla *iugoslovenscina*⁵⁸ a Belgrad. (...) Tots els nostres delegats a Belgrad quan apareixen a la TV eslovena demostren repetidament que van oblidant llur llengua materna. (...) El camarada Setinc parla en serbo-croat al comitè central de la LCI i el mateix feia el camarada Dolanc quan era encara el secretari del comitè central. I el

57. El Consell Executiu Federal és l'òrgan executiu de l'Assemblea de la República de Iugoslàvia. Les dues cambres de l'Assemblea elegeixen el president del Consell Executiu Federal a partir d'una proposta de la Presidència. El Consell Executiu Federal es compon d'un president i de diferents membres elegits segons el principi de la representació equiparitària de les repúbliques i de la representació apropiada de les províncies. Cada república està representada al govern amb un mínim de tres carteres i les províncies amb un mínim de dues. El sistema equiparitari s'aplica igualment a l'elecció dels secretaris i dels presidents dels comitès federals. El Consell Executiu Federal respon del seu treball, i del treball dels òrgans d'administració federal, davant cada cambra de l'Assemblea de la República de Iugoslàvia.

58. *Iugoslovenscina* = iugoslau. Els serbo-croatoparlants nacionalistes consideren que el terme *serbo-croat* és una complicació anacrònica i que cal substituir-lo per *iugoslau*. Afeguen que si els francesos parlen francès, els iugoslaus parlen «iugoslau».

partit, camarades!, sempre té raó, si més no quan els meus camarades més preeminents m'ho confirmen. I així, quan jo escric alguna gasetilla al *Pavliba* que és massa agosarada, ells tracten de convèncer-me que he actuat de manera incorrecta. Aquest article també els ofendrà cosa de no dir. Em diran que en principi tinc raó, però que la manera és incorrecta: és a dir, que és incorrecte que esmenti llurs cognoms».⁵⁹

Segons una resolució de la Cambra Federal, de maig de 1969, la paritat lingüística també s'hauria d'aplicar a les *relacions interestatals* i en la representació diplomàtica i consular iugoslava a l'exterior. Per a l'aplicació d'aquesta norma caldria que a les ambaixades i consolats fossin representades equiparitàriament les nacions iugoslaves, i que es tingüés en compte els grups nacionals iugoslavs residents al país on opera la representació diplomàtica. Aquestes mesures no s'han tingut mai en compte i els serbo-croato-parlants monopolitzen el cos diplomàtic. Pel que fa a la comunicació interestatal, l'article 271 de la Constitució obliga que hi regeixi «el principi de la igualtat de dret entre les llengües de les nacions de Iugoslàvia i, de manera conseqüent, també el principi de la igualtat de drets entre les llengües de les nacions i nacionalitats. Si els convenis fossin concertats en les llengües dels països contractants s'usaran paritàticament les llengües de les nacions iugoslaves». El maig de 1980, L'Assemblea Federal precisava per llei els criteris que han de regir per determinar en quina llengua iugoslava es ratificaria un tractat interestatal:

- (i) la llengua i «la pertinença republicana» del cap de la delegació;
- (ii) les conseqüències concretes que del tractat es derivaran per a cada república;
- (iii) les repúbliques que hauran de modificar la legislació segons aquest tractat.

A la pràctica, dels 211 tractats estipulats entre 1983-84, 208 ho són en serbo-croat, un en eslovè, un en macedònic i un en llengua literària croata.

Tota una altra qüestió és el plurilingüisme en l'*administració federal de les duanes*. D'acord amb l'art. 16 de la Llei de serveis duaners, els edificis duaners han de senyalitzar-se en totes les llengües de les nacions i naciona-

59. A la República d'Eslovènia hi ha una llibertat d'expressió impensable en d'altres repúbliques. En tots els anys vuitanta no s'ha jutjat ningú per motius d'expressió, mentre que a la resta de la Federació hi ha hagut més de cinc-cents casos. El cas més sonat en els darrers mesos ha estat el de la publicació *Nova revija*. En el seu número de febrer mantenia posicions clarament independentistes i antisocialistes, sense que s'hagi incoat cap acció en contra seva: els polítics eslovens s'estimen més fer tocs discrets d'atenció sense que transcendeixin a la llum pública.

litats i l'administració ha de «respectar(-hi) el principi de la paritat de les llengües parlades i escrites per les nacions i nacionalitats iugoslaves» (art. 91). Igualment cal que tinguin impresos en totes les llengües (art. 99) encara que cal que s'usi com a llengua preferent la del territori on s'ubica la duana en qüestió (art. 100). Si més no pel que fa a la República d'Eslovènia, aquestes normes es compleixen.⁶⁰ Sense cap vinculació amb l'administració duanera, però sí relacionada també amb la imatge externa de Iugoslàvia, l'octubre del 1986, la companyia de navegació aèria de titularitat federal JAT va introduir a tots els vols una salutació als viatgers en totes les llengües de les nacions sud-eslaves.

5.2. Òrgans de la República d'Eslovènia

El reglament de l'Assemblea de la República d'Eslovènia, aprovat el desembre de 1981, als articles 13 i 23 preveu l'eslovè com a llengua funcional, i que les intervencions en altres llengües, de les nacions iugoslaves o de les nacionalitats italiana i hongaresa, es traduiran a l'eslovè. A les comissions l'única llengua que s'usa és l'eslovè, amb l'única excepció de la Comissió per a les Nacionalitats,⁶¹ en la qual és prevista la possibilitat de servir-se de l'eslovè, l'italià i el magiar, i per tant hi ha traductors d'aquestes llengües.

El 1980, per afrontar els conats de conflicte lingüístic, la República d'Eslovènia, a través de l'ASPTÉ, va instituir una secció especial anomenada *Slovenscina v javnosti* («Eslovè en públic» o «el domini públic de l'eslovè»), amb una secció especial intitulada *Jezikovno razsodišce* (Tribunal d'Arbitratge Lingüístic). Moder, un dels membres inicials del Tribunal, explicava les raons que van portar a fundar-lo: «L'anglès i el serbo-croat, cadascun a la seva manera, comencen a transgredir de diferents maneres els límits de la coexistència nacional. Nosaltres mateixos comencem a tirar-nos pedres al nostre terrat i a negligir els fonaments de la nostra nacionalitat: la nostra llengua. I aquesta consciència ha de desvetllar-se, una consciència que és anomenada *Slovenscina v javnosti*». El Tribunal, compost de cinc membres, és presidit pel Dr. M. Kmecl. Les funcions principals que té assignades són:

- (i) encoratjament d'actituds normativistes/puristes;
- (ii) confortació de la lleialtat lingüística.

60. A l'estiu del 1987, a la frontera eslovena-italiana, tota la retolació i les indicacions eren exclusivament en eslovè.

61. És la comissió parlamentària encarregada de les qüestions referents a les nacionalitats històriques, magiar i italiana.

En el diari *Delo*,⁶² de Ljubljana, disposa d'una columna fixa bisetmanal. El Tribunal ha encès les ires d'alguns sectors perquè és «massa nacionalista». Aquesta acusació addueix casos com per exemple:

(i) des de la columna del *Delo*, el Tribunal ha defensat que aquells qui vénen a viure i treballar a Eslovènia haurien d'aprendre prou eslovè no sols per parlar-lo correctament en el treball, sinó per servir-se'n *sempre* amb els eslovens;

(ii) en la mateixa columna es va atacar durament que els programes televisius en serbo-croat no es doblesin com abans es feia.

El Tribunal d'Arbitratge Lingüístic, malgrat el seu nom, no és cap òrgan judicial real perquè no té capacitat per prescriure cap càstig als infractors. De fet, a la República d'Eslovènia, l'incompliment de les lleis que fan referència a les llengües no arriba sinó excepcionalment als tribunals públics. Per evitar tensions que desemboquin en un conflicte lingüístic obert, quan hi ha un incompliment flagrant, s'ha disposat oficiosament que sigui la LCE —encara que també d'altres institucions sociopolítiques hi poden tenir un cert paper— la que intervingui de la manera més discreta i conciliadora possible a fi que es restableixi l'ordre sòcio-lingüístic: la punició pública queda substituïda per la pressió soterrada. Aquest comportament circumspecte provoca malestar entre els activistes lingüístics i augmenta l'anomia sociolingüística en un major o menor grau. Cal tenir ben present que el càstig, més que tenir la funció d'evitar la violació de les regles per por a les conseqüències, és una expressió simbòlica de l'actitud de la comunitat envers unes faltes. Una situació sociolingüística cohesionada en la qual els individus estiguin fortament vinculats per un sentit d'obligació moral vers unes normes tendirà a estar caracteritzada per sancions fortes respecte a llur obediència. La severitat de la sanció és un índex de la força de la consciència col·lectiva.

A partir del panorama descrit, s'entén que els eslovens opinin de manera molt diferent —però a la baixa— de la resta dels iugoslaus sobre si en la República Socialista Federativa de Iugoslàvia es dona una autèntica igualtat de drets entre les nacions. Una enquesta del 1986 ho palesava.

62. El matinal *Delo* és el principal diari en eslovè, amb un tiratge l'any 1983 de cent cinc mil exemplars.

Valoració sobre la igualtat de drets nacionals (1986)⁶³

	eslovens	croats	montenegrins	muslims	serbis	total
hi ha plena igualtat	11.5	37.2	35.4	44.9	37.2	36.6
en teoria, no pas de fet	53.2	38.4	33.5	32.4	32.4	31.4
hi ha desigualtats	27.2	16.2	16.5	11.0	15.8	14.1
no ho sap/no contesta	8.0	16.2	14.6	11.7	14.6	17.8
total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

VI. L'EXÈRCIT

L'exèrcit de la primera Iugoslàvia, hereu directe de l'Exèrcit Reial Serbi, va respectar-ne totes les característiques i mètodes. Obviament tot es feia en serbi. Durant la segona guerra mundial, la llengua exclusiva dels partisans eslovens fou la seva. A la sessió de l'AVNOJ,⁶⁴ del 30.11.1943, Tito va prometre a la delegació eslovena que cada república tindria el seu propi exèrcit i que només utilitzaria la seva llengua pròpia en tots els seus escafalons. La promesa, però, no fou mantinguda.

A partir de 1945, l'Exèrcit Popular Iugoslau (EPI) va continuar en la línia de l'anteguerra, fins i tot en detalls i bagatelles. Fins al 1973 en el ranxo se servia *popara*, un plat típicament serbi, que no sol agradar als que no hi estan avesats. Les apel·lacions es fan a l'estil serbi: cada superior s'adreça als subalterns per la segona persona del singular en lloc del plural de cortesia obligat en eslovè o croat.

Pel que fa a la política lingüística, dins les forces armades iugoslaves cal diferenciar l'Exèrcit Popular Iugoslau de la Defensa Popular Generalitzada.⁶⁵

En el marc del primer, de caràcter federal, el jovent masculí ha de complir el servei militar compulsori. El 1981 es va instaurar el servei femení voluntari, però l'any 1985 només hi havia quatre dones soldat de la República d'Eslovènia a diferència de les altres repúbliques, en què s'apunta-

63. Segons FLERE 1986: 144.

64. AVNOJ és la sigla en serbo-croat del Consell Antifeixista de Iugoslàvia. Fundat el 26 de novembre de 1942 com a representació política del poble i de la lluita d'alliberament popular, tenia per tasca fonamental organitzar la rera guarda i mobilitzar políticament les masses tant en el territori alliberat com en l'ocupat.

65. Cf. *supra*, nota 32.

ren força noies. Obligatòriament, tots els reclutes han de prestar el deure militar en una república diferent d'aquella en la qual resideixen: per als eslovens equival a fer-la gairebé sempre en un context general serbo-croato-parlant.

La regla general és que, el primer dia en files, els reclutes han d'identificar-se amb un grup nacional; a partir d'aquesta informació es procura arranjar que en cada unitat es barregin els dels diferents grups nacionals. Prenent per pretext les necessitats de les operacions militars, la llengua d'instrucció i comandament, i per tant tota la terminologia, és exclusivament en serbi. Enfrontats amb la lògica castrense no hi ha cap soldat que gosi exigir respecte pels seus drets lingüístics, encara que, si més no, l'ús de les llengües minoritzades no és mai objecte de punició. Els pocs eslovens que no havien tingut oportunitat d'aprendre el serbo-croat, l'aprenen si no de grat per força; els qui ja el sabien, l'acaben dominant encara millor. Paradoxalment, el servei militar també actua com un reforçador de la lleialtat lingüística eslovena: el mal serbo-croat dels reclutes els fa objecte de befa. En una edat hiperestèsica al ridícul, els reclutes es tanquen en banda i es refugien en la colla de paisans que s'apleguen en un racó per llegir el diari de Ljubljana, *Delo*.

Zevod, un polític eslovè, ha expressat amb força que «és una ofensa per a la llengua i la nació que no es pugui utilitzar precisament aquesta llengua (l'eslovè) en les forces armades». Els únics retocs en direcció al plurilingüisme han estat més aviat simbòlics. El primer ha estat l'eslovenització de rètols i indicadors viaris de casernes i instal·lacions militars a la República d'Eslovènia, després que l'abril del 1982, 170 ciutadans de Ljubljana van signar una protesta conjunta. L'octubre del 86, encontinent d'un debat obert sobre la qüestió lingüística a l'exèrcit, les casernes ubicades en territori eslovè tenen l'ordre de comunicar-se per escrit en la llengua del país a qualsevol entitat civil de la República. Igualment, es procura que els oficials de guàrdia sàpiguen eslovè. A partir d'abril del 1987, es preveu que els reclutes podran prestar jurament a la bandera en llur llengua. Aquestes mesures no acaben de satisfer les exigències de sectors eslovens ben representatius, com la LJSE, que ha demanat amb insistència que els cossos militars aquarterats a la República d'Eslovènia es reclutin preferentment amb eslovens i s'atinguin a la idiosincràcia de la República. Fora de la República d'Eslovènia, l'eslovè és present a l'exèrcit en les activitats culturals. A les biblioteques de les casernes està previst que una sisena part dels llibres siguin en eslovè. Com que el dipòsit total de llibres emmagatzemats per l'exèrcit supera els 4,6 milions, significa que, en teoria, hi ha més de set-cents mil llibres tot just en eslovè. També dins les forces armades funcionen sis-centes quaranta seccions literàries i unes vuit-centes agrupacions teatrals amb vuit mil set-cents afeccionats: naturalment, els eslovens que fan el servei s'hi apunten per tirar endavant activitats en llur llengua. Així mateix, no es pot deixar d'esmentar que les forces armades iugoslaves tenen pre-

sent l'eslovè en les seves publicacions: llibres, revistes i opuscles; si bé no en la proporció que pertocaria per la xifra de població eslovena respecte de la federal, si amb una presència ben consolidada i natural.

Per alguns estudiosos eslovens, l'exèrcit resulta el factor més important de disseminació de comunicació fluida en serbo-croat. Com a demostració, al·leguen que els eslovens només poden discutir sobre temes bèl·lics i militars en aquesta llengua, conseqüència del fet que no n'han parlat sinó només en serbo-croat. Aquesta situació ha canviat recentment, en tant que la «ciència militar» ha esdevingut un dels principals temes dels programes de l'escola secundària i superior: d'aquesta manera els joves eslovens adquiriran terminologia polemològica en eslovè i només després, al servei militar, en serbi.

Les forces armades provoquen altres influències lingüístiques de retruc:

(i) El percentatge d'oficials d'origen eslovè a l'Exèrcit Popular Iugoslau és pràcticament negligible. No és pas perquè els eslovens siguin uns porucs —com assevera l'estereotip habitual a la resta de Iugoslàvia— sinó perquè els estàndards culturals i lingüístics de l'exèrcit no els satisfan. En aquest sentit, la gran marginació de la llengua eslovena a les forces armades i la perspectiva segura d'ésser destinats fora de la República d'Eslovènia fan desistir de seguir la carrera de les armes a força eslovens. Això significa que un domini important i vast —i per altra banda, a Iugoslàvia, tret de la República d'Eslovènia, prestigiós— està a efectes pràctics barrat per als eslovens.

(ii) Com a regla els oficials de l'exèrcit es retiren relativament joves i manta vegada s'installen en el darrer punt de destinació. No són pocs els qui s'installen a Eslovènia. Al marge de les peculiaritats lingüístiques, la república ofereix avantatges que no existeixen a altres bandes de la Federació.

Aprofitant els seus estudis i a fi de disposar d'uns ingressos addicionals, molts ex-militars aconsegueixen feina com a mestres d'escola o com a administratius, etc., i.e. professions en les quals la llengua representa un valor central. Així s'installen en llocs clau per al conflicte lingüístic un grup d'activistes lingüístics a favor del serbo-croat, escàs, però molt bregador, en tant que se sap a estalvi de qualsevol repressió. Fou d'aquest grup que sorgí la pressió perquè s'obris en la dècada dels setanta la primera escola totalment en serbo-croat.

VII. BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

ALEKSIC, Jordan. 1986. «Mlada generacija i savez komunista jugoslavije». Dins ALEKSIC/RADIN 1986: 187-200.

- . RADIN, Furio (koordinatori). 1986. *Polozaj, svest i ponasanje mlade generacije jugoslavije. Preliminarna analiza rezultata istraganja*. Beograd-Zagreb: Idis.
- ALSINA i KEITH, Alex. 1985. «Notícia de Iugoslàvia». *Revista de Llengua i Dret* 6, 3: 191-193.
- Amnistia Internacional. (s.d. 1984?) *Yugoslavia. Presos de consciencia. Informe de Amnistia Internacional*. s.e.
- BAMBOSE, D. 1978. «Models of Communication in Multilingual States». *West African Journal of Modern Languages* 3: 60-65.
- BAÑERES, Jordi. 1985a. *Bòsnia i Hercegovina. Els musulms*. Barcelona: CIEMEN.
- . 1985b. «Un exemple de nació sense Estat a l'Europa de l'Est. Els musulms de Bòsnia i Hercegovina». *Punt Diari* 11-IX: 11.
- . 1986. «Introducción al estudio de Eslovenia». Dins *Hizkuntza...*
- . 1987. «Una minoria en un país de melting-pot. Els rutens de la Voivodina». Dins Seminari de Sociolingüística de Barcelona, *La diversitat (im) pertinent*, Barcelona: El Llamp 155-195.
- BARRINGTON, J. M. 1981. «From Assimilation to Cultural Pluralism: A Comparative Analysis». *Comparative Education*, 17, 1: 59-69.
- BILANDZIC, Dusan. 1974. «Inter-Nationality Relations in Yugoslavia in the Light of Different Socio-Political Systems». Dins *Nations...* 1974: 369-393.
- BLAGOJEVIC, Borislav T. 1976. «The System of Workers' Self-Management (Particularly in Yugoslavia)». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 2: 3-22.
- . 1977. «The System of Workers' Self-Management in Yugoslavia». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 1: 3-22.
- BOTIC, Ivan; DJUREKOVIC, Stjepan. 1983. *Yugoslavia in Crisis: The Political and Economic Dimensions*. New York: Croatian National Congress.
- BURG, Steven L. 1982a. «Republican and Provincial Constitution Making in Yugoslav Politics». *Publius* 12, 1: 131-153.
- BYRON, J. 1979. «Language Planning in Albania and in Albanian Speaking Yugoslavia». *Word* 30, 1-2: 15-44.
- CACA, Djordji. 1981. «Relations between the Republican and Communal Administrative Bodies». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 8, 3: 21-36.
1984. «Le fédéralisme et le controle de la constitutionnalité des lois en la République Socialiste Federative de Yougoslavie». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 11, 1: 3-16.
- CANALS, Jordi; GARCIA-RIPOLL Martí; JURI, Franco. 1985. *Apropament a la política lingüística a la República Socialista d'Eslovènia (Iugoslàvia)*. Barcelona: CIRIT (mecanografiat inèdit).
- CLARK, Carl; JOHNSON, Karl F. 1983. «Variation in the Policies of Yugoslav Communes. Developmental Imperatives versus Regional Style». *Comparative Political Studies* 16, 2: 253-254.

- COK, Vida. 1976. «Le droit d'information». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 3: 29-48.
- COLIC, Senad. 1976. «International Seminar "Language and Racism". Sarajevo, August 12 to 16, 1976». *Survey* 3: 416-419.
- «Congress of the Sociopolitical Organizations of Yugoslavia». 1986. *Yugoslav Survey* 27, 2: 3-32.
- Constitutional System of Yugoslavia*. 1980. Belgrade: Jugoslavenska stvarnost.
- CONTE, Michael A. 1986. «Book Review. R. Cujes. *Slovenia: Land of Co-Operators*. Willowdale (Ont.) 1985». *Slovene Studies* 8, 1: 73-74.
- Costituzione della RSF di Jugoslavia (La)*. 1974. Rijeka (Fiume): Edit.
- Costituzione della Repubblica Socialista di Slovenia (La)*. 1975. Koper: Azienda Giornalistica Editoriale «Bollettino Ufficiale della RS di Slovenia».
- CUKAVIC, Milan; STEFANOVIC, Nikola; JOGAN, Savin. 1969. «Constitutional Changes in Yugoslavia». *Yugoslav Survey* 10, 3: 1-22.
- CVITAN, Onesin. 1983. «Self-Management in Yugoslav Government Administration». *International of Organizational Democracy* 1: 531-544.
- DALE, Ian R. H. 1980. «Digraphia». *International Journal of Sociology of Language* 26: 5-13.
- DAMJANOVIC, Mijat. 1984. «El cuerpo representativo de la Federación». *Cuestiones Actuales del Socialismo*. 19, 9: 39-48.
- «Decimoterter Congreso de la Liga de los Comunistas de Yugoslavia. Belgrado, 25-28 de junio de 1986». 1986. Número monográfico de *Cuestiones Actuales del Socialismo* 21: 6-7.
- DEJANOVIC, Jovan. 1984. «Evaluación de la Alianza Socialista como frente democrático. (Extractos de la ponencia de Jovan Dejanovic, presidente de la Conferencia Federal de la Alianza Socialista del Pueblo Trabajador de Yugoslavia)». *Boletín de Información Yugoslavo* 4: 7-12.
- DEVETAK, Silvo. 1986a. «Esame dell'assetto istituzionale-giuridico della parità linguistica in Jugoslavia». (Comunicació per al II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Mecanoscrit inèdit).
- . 1986b. «Iguaglianza de le nazione e nazionalità in Jugoslavia: essiti e dilemme» (Comunicació per a les Jornades del CIEMEN. Mecanoscrit inèdit).
- . 1987. «Igualdad de los derechos de los idiomas en el funcionamiento de los órganos de la Federación». *Cuestiones Actuales del Socialismo* 22, 3-3: 91-102.
- DJORDJEVIC, Jovan. 1975. «Les caractéristiques fondamentales de la nouvelle constitution de la RSF de Yougoslavie». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 1: 7-12.
- . 1979. «Administration and Self-Management». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 1: 3-8.
- . 1984a. «La posición de la Asamblea Socialista del Pueblo Trabajador

- de Yugoslavia en el sistema político». *Cuestiones Actuales del Socialismo* 19, 3: 4-49.
- . 1984b. «La Constitución de la República Socialista Federal Yugoslava». *Cuestiones Actuales del Socialismo* 19, 4: 12-46.
- DJORDJEVIC, Jovan; JOGAN, Savin; RIBICIC, Mitja; VRATUSA, Anton (Eds.). 1982. *Self-Management. The Yugoslav Road to Socialism*. Belgrade: Jugoslovenski pregled.
- DJORDJEVIC, Stevan. 1983. «Las repúblicas y provincias en el dominio de la política exterior y de las relaciones internacionales de la federación yugoslava». *Política Internacional* 37, 789, 20-III: 27-30.
- DJUKIC-VELJOVIC, Zlatija. 1984. «The Assembly of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia». Belgrade: Yugoslav Survey.
- DJURANOVIC, Veselin. 1984. «Veselin Djaranovic, presidente de la Presidencia de la RSFY. La autogestión es una negación tanto del sistema unipartidista como del pluripartidista». *Boletín de Información Yugoslava* 8-9: 4-8.
- DJUROVSKI, Lazar; IVANOVIC, Mladen. 1973: «The Presidency of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia». *Yugoslav Survey* 14, 2: 55-66.
- DOLANC, Stane. 1983. «La seguridad —parte integrante de la autogestión. (Extractos de la entrevista de Stane Dolanc, Secretario Federal de Gobernación.)». *Boletín de Información Yugoslavo* 5: 13-15.
- DOMAZET, Mladen. 1984. «Reseña de libros. Rude Aleksic, *Jedinstvo seveza komunista Jugoslavije — elementi smisao, znacaj.*» *Cuestiones Actuales del Socialismo* 5: 124-127.
- . 1975. «Nationality Relations in Yugoslavia». Dins MACKAY VERDOODT 1975: 87-103.
- . 1976. «The National Minority as a Subject». Dins *Razprave in gradivo*, 7-8: 83-100.
- DUKIC-VELJOVIC, Zlatija. 1984. *The Assembly of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia*. Belgrade: Yugoslav Survey.
- DUNDJEROVIC, Ratko. 1986. «Samoupravna orijentacija i (ne)zadovoljstvo pojavama u društvu». Dins ALEKSIC/RADIN 1986: 76-100.
- DURRIEU, Yves. 1980. «L'autogestion en Yougoslavie: critique de la critique». *Autogestions* 4: 521-523.
- «Federal Assembly Resolution on the Implementation of the Constitutional Principle of Equality of the Languages and Scripts of Yugoslav Nations and Natinonal Minorities in Federal Legislation and in the Work of Federal Agencies». 1969. *Yugoslav Survey* 10, 3: 23-28.
- FELICE, Micheline de. 1986. «Conflit de valeurs dans la société yougoslave». *E.H. Économie et Humanisme* 290, juillet-août: 42-50.
- FIRA, Aleksander. 1983. «Las libertades y los derechos del hombre y la autogestión». *Política Internacional* 34, 808, 5-XII: 5-7.
- FISHER, Jack C. 1966. *Yugoslavia — A Multinational State: Regional Dif-*

- ference and Administrative Response*. San Francisco: Chadler Publishing.
- FLERE, Sergej. 1986. «Odnos mladih prema etnosu». Dins ALEKSIC/RADIN 1986: 131-149.
- FRIMERMAN, Andrej. 1977. «Work Communities for Performing of Affairs of Common Interest». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 1: 39-48.
- «Fundamental Views Adopted by the Supreme Court of Yugoslavia at its Plenary Session of November 8, 1967». Dins *Nations...* 1974: 439-446.
- GARCIA-RIPOLL, Martí. 1983. «La política lingüística iugoslava». *Llengües en contacte. Papers generadors/trius de comunicació* 1: 12-18.
- . 1986. «Yugoslavia, naciones y lenguas». Dins *Hizkuntza...* p. 394-401.
- GARITONAINDJA GARNACHO, Carmelo. 1983. *Federalismo y autogestión en los mass media*. Oñati: Herri-ardularitzaren Euskal Erakundera.
- GASINSKI, Thaddeus Z. 1980. «The National Minority Policy of Today's Yugoslavia». *Nationalities Papers* 8, 1: 29-31.
- GEDEON, S. J. 1986. «Book Review. *Yugoslav Socialism — Theory and Practice* by H. Lydall». *Journal of Comparative Economics* 10, 3: 361-364.
- GJIDARA, Marc. 1972. «Les récentes réformes constitutionnelles et les problèmes de l'État en Yougoslavie». *Revue de l'Est* 2: 41-121.
- . 1980. «Les compétences du pouvoir local en Yougoslavie». Separata de *Annuaire Européen d'Administration Publique* 3: 89-118.
- . 1982a. «Yougoslavie, la politique nébuleuse d'une nébuleuse politique». *Politique internationale* 17: 229-264.
- . 1982b. «L'administration dans les débats politiques en Yougoslavie». Aix-Marseille: Centre de Recherches Administratives. Table Ronde des 22 et 23 octobre. 26 p. + 4 f. (xerocopies).
- . 1985. «L'autogestion réelle et la protection des droits et libertés: l'expérience yougoslave de contrôle juridictionnel de l'administration». *Les Journaux Judiciaires Associés (Edition Juridique et Législative)* 32, 16 mars: 3-8; 33, 19 mars: 3-9; 34, 23 mars: 3-12; 35, 26 mars: 3-9.
- GRUPCE, Asen. 1979. «Constitutional Courts». *Yugoslav Survey* 20, 4: 57-70.
- . 1983. «The Essence, Role and Significance of Legal Consciousness in the Realisation of the Social and Legal System of the SFR of Yugoslavia». *Yugoslav Law / Droit Yougoslave* 10, 1: 3-24.
- Hizkuntza minorizatuen soziologia. Sociología de las lenguas minorizadas*. 1986. Actas del I Congreso de Lenguas Minorizadas. San Sebastián: Trarttalo.
- Institut Narodnostna Vprasanja. 1983. *The Italian and Hungarian Nationalities in the Socialist Republic of Slovenia. Some Characteristics of the Legal and Political Status of Languages and Culture*. Ljubljana: Institut za Narodnostna Vprasanja.

- JAKOPIN, Franc. 1983. «Bibliografija slovenske sociolingvistike». *Slavisticna revija* 31, 3: 251-254.
- JONCIC, Koca. 1969. *Relations Among the Peoples and National Minorities in Yugoslavia*. Belgrade: Medjunarodna politika.
- . 1974. «The Socio-Economic Foundation of National Equality». *Dins Nations...* 1974: 115-150.
- JOSIPOVIC, Dusan. 1972. «Changes in the Functions and Organizations of the Federal Executive Council and Federal Administration». *Yugoslav Survey* 13, 1: 31-52.
- JOVANOVIC, Milan. 1979. «Service in the Yugoslav Armed Forces». *Yugoslav Survey* 20, 1: 25-38.
- . 1986. *Electoral System in Yugoslavia*. Belgrade: Jugoslavenka stvarnost.
- JOVICIC, Miodrag. 1978: «Yugoslav Internal Comparative Law». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 1: 57074.
- KARNOUOH, C. 1985. «Une gènesè allégorique du politique: le folklore». *Révue Française de Science Politique* 35, 6: 1029-1046.
- KORAC, Ljubisa. 1983. «The Presidium of the Republics and Autonomous Provinces». *Yugoslav Survey* 24, 2: 29-44.
- . 1984. «Executive Councils of Republican and Provincial Assemblies». *Yugoslav Survey* 25: 35-54.
- KOROSIC, Marijan. 1983. «Reseña de libros. Janez Prasnkar. *Teorija i praksa organizacija udruzenog rada*». *Cuestiones Actuales del Socialismo* 19, 6: 108-112.
- KUHAR, Slavko; JOVANOVIC, Milenka. 1971: «The Judicial System». *Yugoslav Survey* 12, 3: 19-40.
- KULIC, Dimitrije. 1982. «Constitutional Changes in Yugoslavia». *Jahrbuch des öffentlichen Rechts der Gegenwart* 31: 257-269.
- LACA, Ivan. 1977. «The League of Communists of Yugoslavia». *Yugoslav Survey* 18, 2: 23-48.
- . 1982: «La Liga de los Comunistas y el federalismo yugoslavo». *Cuestiones Actuales del Socialismo* 8: 11-32.
- LUKATELA, G.; SAVIC, M.; GLIGORIJEVIC, B.; OGNJENOVIC, P.; TURVEY, M. T. 1978. «Bi-Alphabetical Lexical Decision». *Language and Speech* 21, 2: 142-165.
- LUKIC, Rénée. 1985. «La dissuasion populaire yougoslave». *Cahiers d'Études Stratégiques* 5: 1-46.
- MACKEY, William Francis. 1979. «Language Policy and Language Planning». *Journal of Communication* 29, 1: 48-53.
- MACKEY, William F.; VERDOODT, Albert (Eds.). 1975. *The Multinational Society: Papers of the Ljubljana Seminar*. Rowley (Mass): Newbury House.
- MAMULA, Branko, 1984a. «Las fuerzas armadas son una garantía segura de nuestra independencia». *Boletín de Información Yugoslava* 11: 17-20.

- . 1984b. «Estamos orgullosos de nuestro ejército». *Boletín de Información Yugoslavo* 12: 12-14.
- MARINKOVIC, Radivoje. 1977. «The Organization and Work of the Commune Assemblies». *Yugoslav Survey* 18, 2: 3-22.
- MARKOVIC, Ranko. 1985. «Autonomous Provinces in Contemporary Constitutional System of the SFRY». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 12, 2: 105-128.
- MIHAILOVIC, Srecko. 1986. «Omladina osamdesetih godina, religija i crkva». Dins ALEKSIC/RADIN 1986: 169-186.
- MIKES, Melanija. 1981. «Dynamique intracommunicationnelle dans des situations plurilingues en Yougoslavie». Dins *Second International Symposium on Languages and European Co-Operation*. Urbino (xerocopies).
- . 1983. «Language Contacts in Self-Managing Works Units». Dins P. H. NELDE (Ed.). *Gebewürte Tendenzen der Kontaktinguistik*, Bonn: s.e. p. 117-124.
- MIKLAVC, Janja; OLAS, Ludvik. 1979. «Socialnogeografska analiza Slovenskega Porabja na Madzarskem». *Razprave in gradivo* 9-10: 137-148.
- MILJEVIC, Djordje; STEFANOVIC, Nikola; MARINKOVIC, Dusan. 1971. «The Latest Changes (1971) in the Constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia». *Yugoslavia Survey* 12, 4: 1-36.
- National Seminar on Education in Multicultural Societies*. 1985. Ljubljana (Yugoslavia), 15-17 October.
- Nations and Nationalities of Yugoslavia*. 1974. Belgrade: Medjunarodna politika.
- NEČAK-LÜK, Albina; STRUKELJ, Inka (Eds.). 1984. *Dvojezicnost. Individualne in druzbene razseznosti. Prispevki konference «Dvojezicnost-individualne in druzbene razseznosti»*. Ljubljana 13-15 September 1984.
- NESIC, Radmila. 1982. «Federal Agencies and federal Organizations. 1978-1981». *Yugoslav Survey* 23, 4: 11-24.
- NEUSTUPNY, J. V. 1983. «Towards a Paradigm for Language Planning». *Language Planning Newsletter* 9, 4: 1-4.
- NIKOLIC, Pavle. 1976. «Le caractère du fédéralisme yougoslave et l'organisation de la Fédération». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 1: 1-21.
- . 1983. «Le système constitutionnel et politique yougoslave». *Annali. Istituto di Studi Europei A. de Gasperi* 5: 261-274.
- OBRADOVIC, Vladimir. 1986. «Drustveni položaj omladine u juvoslaviji». Dins ALEKSIC/RADIN 1986: 23-54.
- PATERNOST, Joseph. 1984. «A Sociolinguistic Tug of War between Slovene and Serbo-Croatian in Slovenian Today». *Slovene Studies* 6, 1-2: 227-242.
- . 1985. «A Sociolinguistic Tug of War between Language Value and Language reality in Contemporary Slovenian». *International Journal of the Sociology of Language* 52: 9-30.

- PETKOVIC, Ranko. 1979. «National Minorities in the Balkans». *Survey* 1979, 6, 1: 20-33.
- PETRIC, Ernest. 1981. *La posizione giuridica internazionale della minoranza slovena in Italia*. Trieste: Stampa Triestina.
- PETROVIC, Milan. 1983. «Competence of Federal Administration in Implementing Federal Laws by the Republic and Provincial Administrations (The Issue of So-Called Federal Control)». *Yugoslav Law. Droit Yougoslave* 10, 3: 217-244.
- PIENKOS, Andrew. 1986. «Organizational Contradiction and Policy Inertia in Yugoslav Institutional Evolution». *Journal of Economic Issues* 20, 2: 583-592.
- POZDERAC, Hamdija. 1983a. «The National Question and Creation of the Yugoslav Community». *Survey* 10, 4: 249-261.
- . 1983b. «Papel de las organizaciones socio-políticas en el sistema político». *Cuestiones Actuales del Socialismo* 10: 3-16.
- RADOVANOVIC, Milorad. 1983. «Linguistic Theory and Sociolinguistic in Yugoslavia». *International Journal of Sociology of Language* 44: 55-69.
- RATKOVIC, Radoslav. 1977. «Les organisations socio-politiques dans le système socio-politique de la RSFY». *Yugoslav Law Droit Yougoslave* 1: 23-38.
- REAGAN, Timothy. 1983. «The Economics of Language: Implications for Language Planning». *Language Problems and Language Planning*: 148-161.
- RIBICIC, Ciril. 1984. «Some Questions of the Functioning and Development of a Political System with special Reference to the Role and Activities of the Federation». *Razprave in gradivo* 1984, 17: 11-21.
- ROUX, Michel. 1980. «Langue et pouvoir en Yougoslavie: le cas des albanais». *Pluriel* 22: 93-108.
- RUBIN, Joan; JERNUDD, Björn H. (Eds.). 1971. *Can Language Be Planned?* Honolulu: University Press of Hawaii.
- Self-Management in the Local Community of Ljubljana Selo*. 1982. Ljubljana: International Seminar on Popular Participation (xerocopies).
- «Séptima Conferencia de la Organización de la Liga Comunista Yugoslava en el Ejército Popular de Yugoslavia. Ejército y pueblo siempre juntos». 1982. *Boletín de Información Yugoslava* 5: 12-15.
- «Slovenely Speaking». 1982. *The Economist*, May 8: 76.
- SPALATIN, Christopher. 1979. «Language and Politics in Today's Croatia». *Journal of Croatian Studies* 20: 3-16.
- SPORER, Drago C. 1979. «Politics and Nationalism within the Yugoslav People's Army». *Journal of Croatian Studies* 20: 118-131.
- SRZENTIC, Nikola. 1984. *The Constitutional Judiciary in Yugoslavia*. Belgrade: Jugoslovenski pregled.
- SRZENTIC, Vojo. 1984. «Diez años de la Constitución de la RSFY». *Cuestiones Actuales del Socialismo* 19, 4: 3-11.

- STANIMIROVIC, Jovan; BLAGOJEVIC, Dragisa. 1985. «Cultura Life in the Yugoslav People's Army». *Yugoslav Survey* 26, 1: 89-96.
- STRUKE LJ, Inka. 1978. «The Dinamics of Societal Bilingualism: Bilingual Education in Slovenia». *Compare* 8, 1: 93-100.
- STURANOVIC, Radovan. 1981. «Amedments to the SFRY Constitution and the Constitutions of the Republics and Autonomous Provinces». *Yugoslav Survey* 22, 4: 69-84.
- TOLLEFSON, James William. 1978. *Diglossia and Language Policy, with Spasscial Reference to Slovenia*. Stanford: Standford University Press.
- . 1980a. «Types of Language Contact and the Adquisition of Language». *Language Sciences* 2, 2: 231-245.
- . 1980b. «The Language Planning Process and Language Rights in Yugoslavia». *Language Problems and Language Planning* 4, 2: 141-156.
- . 1980c. «Language Policy and National Stability in Yugoslavia». *Canadian Slavonic Papers* 22, 4: 506-517.
- . 1981a. *The Language Situation and Language Policy in Slovenia*. Washington: University of America Press.
- . 1981b. «Centralized and Decentralized Language Planning». *Language Problems and Language Planning* 5, 2: 175-188.
- . 1983. «Language Policy and the Meanings of Diglossia». *Word* 34, 1: 1-9.
- . 1984. «Slovenia from the Perspective of Language Planning Theory». *Slovene Studies* 6, 1-2: 243-246.
- TOMIC, Stojan. 1982. «The Comune and Comunal Self-Management». Dins DJORDJEVIC et al. 1982: 331-345.
- TOPORISIC, Joze. 1978. «A Language of a Small Nationality in a Multilingual State». *Folia Slavica* 1, 3: 480-486.
- . 1984. «The Social Situation of the Slovene Literary Language in 1584 and 1984». *Slovene Studies* 6, 1-2: 247-258.
- TOURET, Bernard. 1973. *L'aménagement constitutionnel des États de peuplement composite*. Quebec: Les Presses de l'Université Laval.
- TRAJKOVIC, Josif. 1984. *The Judicial System in Yugoslavia*. Belgrade: Yugoslav Survey.
- TRIFUNOVIC, Bogdan (Ed.). 1980. *Autogestión socialista yugoslava. Naciones fundamentales*. Belgrado: Cuestiones Actuales del Socialismo.
- ULE, Mirjana. 1986. «Odnos omladine prema mladosti, odraslosti pojavama u drustvu». Dins ALEKSIC/RADIN 1986: 101-113.
- ULRIH-ATENA, Ela. 1976. «National Linguistics Minorities: Bilingual Education in Slovenia». *Prospects* 6, 3: 430-438.
- VEGO, Milan N. 1980. «The Yugoslav Ground Forces: A Look at the Past and Present». *Military Review* 60, 1: 14-27.
- Veinte años de instrucción pública bilingüe (Lendava, 1979)*. 1983. Traducció encarregada pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. (Mecanografiat inèdit).

- Voce del Popolo (La)*. Organo dell'ASPL delle Comunità dei Comuni di Fiume e del Capodistriano. Fiume (Rijeka): Edit. Els dissabtes adjunta com a separata *Il Comunista*, òrgan de les LCJ, LCE i LCS.
- VUJICIC, M. 1980a. «Comunidad — local». Dins TRIFUNOVIC 1980: 75-77.
- . 1980b. «Comunidades — des interés autogestoras». Dins TRIFUNOVIC 1980: 68-70.
- VUKADINOVIC, Gojko. 1985. «Assemblies of the Republics and Autonomous Provinces». *Yugoslav Survey* 26, 1: 17-32.
- WOOD, R. E. 1980. *National Language Planning and Treatment*. New York: International Linguistic Association.